

I. Czy w dziejach Polski Ludowej dostrzega Pan/Pani tematy dotychczas pominięte? Prosiłbyśmy o wysunięcie postulatów badawczych?

II. Jaką rolę w warsztacie badawczym historyków, zajmujących się dziejami Polski Ludowej, odgrywają, a jaką winny odgrywać, różne kategorie źródeł?

Obecnie największym wyzwaniem w historiografii PRL-u jest nadmiar dokumentacji. To może się wydać kontrowersyjne, ale wydaje mi się, że stosunkowo nagły (od 1990 r.) dostęp do ogromnej masy dokumentów partyjnych, państwowych i policyjnych sprawił, iż historycy nie mogą oderwać się od kulis wielkich kryzysów społeczno-politycznych, tropienia skandali politycznych, czy śledzenia tematów lustracyjno-podobnych. Te zadania są bez wątpienia ważne, ale mało kto stara się połączyć je z rozwikłaniem czołowych, według mnie, pytań: co to oznaczało żyć w komunizmie? Gdzie przebiegały granice między poparciem, akceptacją czy kolaboracją, apatią, rezygnacją, oporem czy opozycją? Jakie czynniki wpłynęły na wybór powyższych postaw przez obywatela PRL-u?

Nadchodzi czterdziesta rocznica wydarzeń marcowych, niech więc one posłużą tu jako pretekst do zadania, przed którym stoją historycy. Owszem, warto poznać zasięg protestów wśród studentów, pisarzy, robotników, w Warszawie i w innych miastach. Owszem, kulisy posunięć Władysława Gomułki, Mieczysława Moczara i innych przywódców są ogromnie ważne; mamy wręcz obowiązek opisać represyjną działalność milicji i SB. Ale chciałbym też z publikacji moich kolegów-historyków dowiedzieć się, jak wzory w kulturze politycznej, u góry i na dole, zmieniły się za rządów Gomułki, i jak ta kultura została przyjęta i zinterpretowana przez obywateli; o codzienności i kulturze materialnej małej stabilizacji i jej politycznym wydzwisku; o stopniu ideologizacji członków partii i o akceptacji podstawowych zasad tej ideologii (np. pojęcia „walka klasowa”) przez ludzi bezpartyjnych. Czy możemy twierdzić, że rozumiemy 1968 r., bez przeprowadzenia takich dyskusji?

Do tej pory historia kultury i społeczeństwa istniała oddzielnie od historii politycznej. By zrozumieć PRL, należy wyjść poza rutynowe „grzebanie” w teczkach i połączyć różne metody współczesnego badacza historii.

III. Czy w Pana/Pani warsztacie naukowym wykorzystuje Pan/Pani monografie i wydawnictwa źródłowe dotyczące historii Polski Ludowej, opublikowane przed 1989 r. – i dlaczego?

Właściwie uznałbym za niepełną taką pracę naukową o PRL-u, w której bibliografii nie znalazłem pozycji sprzed 1989 r. Sam nie mógłbym na przykład, napisać swojej pierwszej książki (o robotnikach i komunistach w pierwszych latach powojennych) bez monografii Tomasza Szaroty lub Krystyny Kersten, czy badań socjologicznych Danuty Dobrowolskiej lub eseju Kazimierza Wyki.

Muszę tu dodać jeszcze inną kwestię, a mianowicie stosunek do literatury naukowej napisanej nie po polsku. Pamiętam czasy, kiedy nawet w poważnej pozycji naukowej (niezależnej lub wydanej oficjalnie) szukało się na próżno odniesień do zagranicznej literatury naukowej; jeśli już, była to jakaś niemal starożytna klasyka amerykańskiego politologa. A teraz – sytuacja wygląda pozornie inaczej, gdy wstępy do książek zawierają przypisy do odpowiednich pozycji. Ale czy naprawdę coś się zmieniło? Przypis taki ma raczej charakter rytuału, w którym autor daje do zrozumienia, że coś przeglądał i wie, że cudzoziemcy też interesują się tematyką. Nie dyskutuje się natomiast o tezach tej literatury, nie korzysta z danych lub wniosków, nie podejmuje się poważnej polemiki.

Brak nawiązania się do szerszej literatury stawia moim zdaniem wartość takich prac naukowych pod znakiem zapytania. Być może książki Normana Daviesa i innych popularyzatorów dziejów Polski stwarzają wrażenie, że na zachód od Odry wykonuje się robotę wtórną, propagandystyczną. Gdy jednak historycy w Ameryce Północnej, w Wielkiej Brytanii lub w Niemczech traktują szczegółowo tezy swoich kolegów w Polsce, mają prawo oczekiwać tego samo od nich.

IV. Jaką nazwę okresu 1944/45–1989 uważa Pan/Pani za odpowiednią – Polska Ludowa? PRL? Peerel? Rzeczpospolita Druga i Pół? Polska pod okupacją sowiecką? Ewentualnie prosimy o własne propozycje.

PRL – choć nie przywiązuję większej wagi do tego pytania. Po angielsku raczej używam „Communist Poland”, by unikać skrótów.

V. Czy opublikował(a) Pan/Pani także jakieś prace naukowe dotyczące innych okresów dziejów Polski lub z zakresu dziejów powszechnych? (Oczywiście możliwa jest odpowiedź: nie dotyczy).

Tak. Nie chcę zamykać się w obrębie historii PRL-u, choć ciekawe tematy peerelowskie wystarczą na całe życie. Pisząc moją niedawno wydaną po polsku książkę *Rewolucyjny karnawał. Europa Środkowa 1989 r.*, korzystałem z samizdatu czechosłowackiego, radzieckiego, eberdowskiego, obok polskiego, i wywiadów w dwunastu krajach, by dać najpełniejszy obraz sieci opozycyjnych w całej Europie Środkowej w ostatnich latach komunizmu. W swoim najnowszym artykule porównuję stosunek Polaków i Czechów do wypędzeń Niemców. Obecnie prowadzę badania na temat więźniów politycznych w XX w. – w Polsce, Irlandii i Afryce Południowej.

VI. Prosimy wymienić nazwiska historyków zajmujących się dziejami Polski Ludowej, których uznaje Pan/Pani za autorytety naukowe.

Muszę wymienić trzy autorytety, historyków Polski (i nie tylko): profesorowie Roman Szporluk, Norman Naimark i Marcin Kula. Każdy z nich kładzie nacisk, w swoich warsztatach doktorskich, na połączenie historii politycznej z historią społeczeństwa lub kultury, i na umieszczenie dziejów Polski na szerszej kanwie

---

porównawczej. Wielu historyków PRL-u w ostatnim dwudziestolecu (wśród nich i ja) skorzystało z ich wiedzy i naukowego wsparcia.

Chcę również wspomnieć, że od początków mojej pracy badawczej w Polsce korzystałem z rad, pomocy i opieki: prof. Krystyny Kersten, prof. Tomasza Szaroty i prof. Andrzeja Paczkowskiego.

Prof. dr Padraic Kenney (University of Colorado), ur. w 1963 r.; praca magisterska: *Agitprop Soldiers: Bolshevik Control of Propaganda During the Civil War, 1917–1920*, Harvard University, 1985; praca doktorska: *Building People's Poland: Resistance and Transformation in Working-Class Communities and the Coming of Stalinism to Poland, 1945–1949*, University of Michigan, 1992 (wydana w 1997 r. pt. *Rebuilding Poland: Workers and Communists, 1945–1950*); promotorzy: prof. Roman Szporluk i prof. William Rosenberg.

Pierwsza publikacja: *Working-Class Community and Resistance in pre-Stalinist Poland: The Poznański Textile Strike, Łódź, September 1947*, „Social History”, 18: 1 (1993), s. 31–52.
